

Received: 24.03.2023
Accepted: 25.06.2023
Published: 30.09.2023

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2023, XXIII, z. 3: s. 293-307
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0053.9532
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Ewelina Kuczkowska*
Nr ORCID: 0000-0002-8370-8121

ZMIANY W ZAKRESIE DORĘCZEŃ ELEKTRONICZNYCH W KODEKSIE POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

CHANGES TO ELECTRONIC DELIVERY IN THE CODE OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE

Streszczenie: Potrzeba znalezienia odpowiedzi na pytania o stan wdrożenia do k.p.a. regulacji dotyczących doręczania pism utrwalonych elektronicznie stała się asumptem do przygotowania niniejszego artykułu. Mnogość regulacji, konieczność analizowania przepisów przejściowych, zawartych w ustawie o doręczeniach elektronicznych, a także wprowadzanie przez ustawodawcę zmian do nowych regulacji, zanim jeszcze zaczęły one być stosowane, powoduje, że tematyka doręczeń elektronicznych w k.p.a. nie jest prosta, co w praktyce może skutkować licznymi błędami w doręczaniu pism utrwalonych elektronicznie. Okoliczności te nie napawają optymizmem, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę to, jak doniosłe skutki wywiera nieprawidłowe doręczenie na gruncie przepisów Kodeksu. Przygotowanie i wdrażanie nowych rozwiązań nie jest zadaniem łatwym, zwłaszcza gdy mówimy o tak poważnym wyzwaniu, jakim jest upowszechnienie e-doręczeń w Polsce. Tym niemniej rolę ustawodawcy jest staranne przygotowywanie i wprowadzenie nowych rozwiązań legislacyjnych.

Słowa kluczowe: doręczenia elektroniczne, adres do doręczeń elektronicznych, elektroniczna skrzynka podawcza, kodeks postępowania administracyjnego

Summary: The need to find answers to questions about the status of the implementation of regulations on the service of electronically fixed letters in the Code of Administrative Procedure became the impetus for the preparation of this article. The multiplicity of regulations, the need to analyse the transitional provisions contained in the law on electronic delivery, as well as the introduction by the legislator of changes to the new regulations before they even began to be applied, makes the subject of electronic delivery in the k.p.a. not simple, which

* mgr; asystent w Katedrze Prawa Administracyjnego Wydziału Prawa i Ekonomii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Źródła finansowania publikacji: środki własne autorki; email: eku@ukw.edu.pl

in practice may result in numerous errors in the delivery of electronically fixed letters. These circumstances do not inspire optimism, especially if we take into account how momentous the consequences of incorrect service under the provisions of the Code are. Preparation and implementation of new solutions is not an easy task, especially when we are talking about such a serious challenge as the spread of e-delivery in Poland. Nevertheless, the role of the legislator is to carefully prepare and introduce new legislative solutions.

Keywords: electronic delivery, electronic delivery address, electronic delivery box, Code of Administrative Procedure

WSTĘP

Przedmiotem analizy podjętej w niniejszym artykule jest przedstawienie zasad stosowania doręczeń elektronicznych na gruncie regulacji Kodeksu postępowania administracyjnego¹ w kontekście zmian prawnych, jakie zostały wprowadzone do Kodeksu przez przepisy ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych². Potrzeba znalezienia odpowiedzi na pytania dotyczące tego, jak aktualnie wygląda kwestia doręczania przez organy administracji publicznej pism utrwalonych elektronicznie, które regulacje w tym zakresie stosujemy, a które dopiero zaczniemy stosować, co z doręczeniami za pośrednictwem elektronicznych skrzynek podawczych oraz od kiedy zaczną obowiązywać adresy do doręczeń elektronicznych, stała się asumptem do przygotowania niniejszego artykułu. Mnogość regulacji, konieczność analizowania przepisów przejściowych i dostosowujących zawartych w ustawie o doręczeniach elektronicznych, a także wprowadzanie przez ustawodawcę zmian do nowych regulacji, zanim jeszcze zaczęły być stosowane, powoduje, że tematyka doręczeń elektronicznych w k.p.a. nie jest prosta, co w praktyce może skutkować licznymi błędami w doręczaniu pism utrwalonych elektronicznie.

Założeniami ustawy o doręczeniach elektronicznych jest doprowadzenie do tego, aby docelowo cała korespondencja podmiotów publicznych nadawana była w postaci elektronicznej – przy pomocy publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego³ lub publicznej usługi hybrydowej⁴ świadczonej przez operatora wyznaczonego⁵. Doręczenie ma być elektroniczne, czyli szybkie, proste, a przy okazji bardziej ekonomiczne⁶ niż przesłanie dokumentu utrwalonego w postaci

¹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 775, ze zm.); dalej jako Kodeks lub k.p.a.

² T.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 285); dalej jako ustawa o doręczeniach elektronicznych.

³ Dalej również jako PURDE.

⁴ Dalej również jako PUH.

⁵ K. Chałubińska-Jentkiewicz, *Komentarz do art. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek (red.), *Ustawa o doręczeniach elektronicznych. Komentarz*, Legalis/el. 2022.

⁶ Zarówno w przypadku świadczenia usług rejestrowanego doręczenia elektronicznego, jak i publicznej usługi hybrydowej, ustalając standard ich świadczenia, ustawodawca w drodze odpowied-

papierowej. Wprowadzenie systemu e-doręczeń stanowi początek nowego podejścia do e-usług w administracji publicznej i pokładana jest w nim nadzieja na upowszechnienie elektronicznego kontaktu między obywatelami i przedsiębiorcami a urzędem na szeroką skalę, czego nie udało się zrealizować za pośrednictwem systemu ePUAP⁷. Urzeczywistnienie tego założenia wymaga jednak czasu, który jest niezbędny do przeprowadzania zmian legislacyjnych oraz przygotowania i wdrożenia nowych rozwiązań. Zmiany takie zostały przez ustawodawcę wprowadzone, aczkolwiek tempo i sposób ich wprowadzania budzi obawy co do skutecznego wdrożenia e-doręczeń w administracji publicznej.

DONIOSŁOŚĆ INSTYTUCJI DORĘCZEŃ NA GRUNCIE K.P.A.

Doręczenie bywa określane jako procesowa czynność materialno-techniczna postępowania administracyjnego⁸. O tym, że doręczenie, za pomocą którego organ administracji publicznej dokonuje przekazania pisma adresatowi w postępowaniu administracyjnym, jest czynnością, która wywołuje określone skutki prawne⁹, nie trzeba nikogo przekonywać. To od daty doręczenia pisma biegą terminy procesowe lub materialne, to od tej daty organ i strona stają się związani decyzją lub postanowieniem¹⁰.

Instytucja doręczeń pozwala na urzeczywistnienie zasady czynnego udziału stron w postępowaniu, umożliwia bowiem zapoznanie się przez stronę z czynnościami organu albo uczestniczenie w tych czynnościach¹¹.

Skutki doręczenia są szczególnie istotne dla strony postępowania z uwagi chociażby na wyżej wskazaną konsekwencję w postaci rozpoczęcia biegu terminów do dokonania określonych czynności procesowych, jak terminu do wniesienia odwołania od decyzji. Błędne przyjęcie przez stronę postępowania, że decyzja została jej

nego zapisu ustawowego sformułował wymóg, że usługi te są świadczone po przystępnych cenach, zob. art. 38 ust. 2 pkt 2 oraz art. 45 ust. 2 pkt 4 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

⁷ Wśród problemów związanych z funkcjonowaniem skrzynek ePUAP wskazuje się na brak prawnych ograniczeń co do tworzenia wielu adresów elektronicznych na ePUAP, zakładanych często tylko w celu wysłania i odebrania korespondencji w jednej sprawie, a także brak konieczności wskazania adresu na ePUAP w przeznaczonym do tego rejestrze – K. Chałubińska-Jentkiewicz, *Komentarz do art. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych...*

⁸ Tak: R. Kędziora, *Ogólne postępowanie administracyjne*, Warszawa 2019, s. 144. Można się również spotkać z poglądem, że jest to czynność procesowo-techniczna właściwego organu administracji publicznej – tak: P. Wajda, *Doręczenia*, [w:] M. Wierzbowski (red.), *Postępowanie administracyjne i sądownicze*, Warszawa 2019, s. 76. Podobnie J. Borkowski zalicza doręczenia pism procesowych do czynności procesowych technicznych. Zob. J. Borkowski, *Czynności*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Postępowanie administracyjne i sądownicze*, Warszawa 2022, s. 248.

⁹ P. Wajda, *Doręczenia...*, s. 76.

¹⁰ Zob. J. Borkowski, *Czynności...*, s. 251.

¹¹ Zob. A. Wróbel, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023.

doręczona dzień później niż w rzeczywistości miało to miejsce, będzie skutkowało tym, iż strona błędnie wyliczy, kiedy będzie jej upływał termin do wniesienia odwołania. Skutki takiej sytuacji są znaczące, gdyż organ odwoławczy, który otrzyma odwołanie wniesione przez stronę po terminie, wyda ostateczne postanowienie o uchybieniu terminu do jego wniesienia¹².

Co warte podkreślenia, Paweł Wajda wskazuje, że normy zawarte w treści rozdziału 8 k.p.a. określają procedurę doręczeń odbywających się wyłącznie na linii i w kierunku organu administracji publicznej – adresat pisma¹³.

ZNACZENIE PRZEPISÓW PRZEJŚCIOWYCH

Mogłoby się wydawać, że prezentowanie zagadnienia dotyczącego doręczeń elektronicznych na gruncie k.p.a. powinno się rozpocząć od dokonania analizy regulacji odnoszących się do tej materii zawartych w Kodeksie i przedstawienia jej wyników. Okazuje się jednak, że to przepisy przejściowe ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych, zawarte w szczególności w art. 158 tej ustawy, są kluczowe dla ukazania, jak aktualnie wygląda kwestia doręczeń elektronicznych w k.p.a., gdyż wskazują one, do których przepisów Kodeksu należy w tej materii sięgać. W art. 158 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych ustawodawca ustanowił okres przejściowy – obowiązujący od dnia 5 października 2021 r.¹⁴ do dnia poprzedzającego dzień zaistnienia obowiązku stosowania tej ustawy do doręczenia korespondencji z wykorzystaniem publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej. Dzień zaistnienia tego obowiązku dla różnych kategorii podmiotów publicznych będzie różny. Część podmiotów publicznych „wejdzie” w ten obowiązek w terminie określonym w Komunikacie Ministra Cyfryzacji, o czym będzie jeszcze bardziej szczegółowo mowa w dalszej części niniejszego artykułu. Natomiast sądy i trybunały, komornicy, prokuratura, organy ścigania i Służba Więzienna od dnia 1 października 2029 r. W okresie przejściowym do doręczania przez podmioty publiczne do podmiotów niebędących podmiotami publicznymi, realizowanego w systemie teleinformatycznym organu admi-

¹² Zob. art. 134 Kodeksu postępowania administracyjnego.

¹³ Zob. P. Wajda, *Doręczenia...*, s. 77. Na marginesie warto dodać, że również wniesienie podania do organu jest czynnością o doniosłych skutkach, gdyż jak stanowi art. 61 § 3 Kodeksu postępowania administracyjnego, datą wszczęcia postępowania na żądanie strony jest dzień doręczenia żądania organowi administracji publicznej, a więc i w tym przypadku dzień wniesienia (doręczenia podania organowi) ma istotne znaczenie, gdyż powoduje rozpoczęcie biegu terminu załatwienia sprawy.

¹⁴ W komentarzu do art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych można się również spotkać z poglądem, że ww. okres przejściowy obowiązuje od 5 lipca 2022 r., co wynika ze zmian wprowadzonych na mocy nowelizacji z 15 czerwca 2021 r. przesuwającej zasadniczy termin wejścia w życie przepisów właśnie na 5 lipca 2022 r. – J. Kurek, *Komentarz do art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek (red.), *Ustawa o doręczeniach elektronicznych. Komentarz*, Legis/el. 2022.

nistracji publicznej, stosuje się art. 39, art. 391, art. 40 § 4 oraz art. 46 § 4-9 k.p.a. w brzmieniu sprzed 5 października 2021 r.¹⁵

Natomiast art. 158 ust. 2 ustawy o doręczeniach elektronicznych wyłącza stosowanie powyższej zasady, w przypadku gdy dany podmiot publiczny posiada adres do doręczeń elektronicznych. Wobec tego o ile dany podmiot publiczny ma już „założony” adres do doręczeń elektronicznych, zanim jeszcze „wszedł” w obowiązek jego posiadania, wynikający z art. 8 ust. 1 w związku z art. 155 ustawy o doręczeniach elektronicznych, o tyle już teraz mają do takiego podmiotu zastosowanie art. 39 i ww. regulacje k.p.a. w brzmieniu aktualnie obowiązującym¹⁶, a nie „archiwalnym”. Ustawodawca sformułował zatem w tym przepisie swego rodzaju wyjątek (stosowanie przepisów nowych) od wyjątku (którym jest stosowanie regulacji k.p.a. w poprzednim brzmieniu).

Dodatkowo należy zauważyć, iż reguła wnioskowania *a contrario* z treści art. 158 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych prowadzi do wniosku, że w przypadku doręczeń realizowanych przez podmiot publiczny do innego podmiotu publicznego stosuje się art. 39 i kolejne wskazane wyżej regulacje k.p.a. w aktualnym brzmieniu¹⁷. Wobec tego podmiot publiczny doręcza pisma innemu podmiotowi publicznemu, co do zasady, na adres do doręczeń elektronicznych wpisany do bazy adresów elektronicznych, przy czym – jak wskazano powyżej – obowiązek posiadania takiego adresu przez podmiot publiczny dopiero zaistnieje, więc zasadniczo przepis ten nie jest jeszcze stosowany.

W świetle powyższych uwag pojawia się jeszcze pytanie – co w takim razie ze stosowaniem doręczeń z wykorzystaniem elektronicznej skrzynki podawczej, którą podmioty publiczne mają obowiązek udostępniać? Pytanie to jest uzasadnione, biorąc pod uwagę uchylene z dniem 5 października 2021 r. art. 39² k.p.a., który przewidywał, że doręczenia między podmiotami publicznymi obowiązany do posiadania elektronicznej skrzynki podawczej realizuje się zasadniczo właśnie za pośrednictwem elektronicznej skrzynki podawczej¹⁸. Powyższa zmiana mogłaby sugerować, że z tym dniem elektroniczne skrzynki podawcze przestały funkcjonować jako „narzędzie” do doręczania pism między podmiotami publicznymi. Okazuje się jednak, że w świetle przepisów przejściowych ustawy o doręczeniach elektronicz-

¹⁵ Na marginesie należy dodać, że w ww. okresie przejściowym stosuje się nadal art. 144a i art. 152a o.p. w brzmieniu sprzed 5 października 2021 r. – A. Skóra, *Komentarz do art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), *Doręczenia elektroniczne. Komentarz*, Lex/el. 2023.

¹⁶ Dodać wypada, że art. 46 § 4-9 k.p.a. uchylono z dniem 5 października 2021 r.

¹⁷ Z uwzględnieniem poczynionej wcześniej uwagi, że art. 46 § 4-9 k.p.a. uchylono.

¹⁸ Przy czym niekoniecznie muszą to być skrzynki na ePUAP. W komentarzu do art. 16 ust. 1a ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne wskazuje się, iż przepis ten nakazuje podmiotowi publicznemu udostępnienie elektronicznej skrzynki podawczej (ESP) spełniającej standardy określone i opublikowane na ePUAP przez ministra właściwego do spraw informatyzacji oraz zapewnienie jej obsługi. Zob. G. Szpor, K. Wojsyk *Komentarz do art. 16 ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*, [w:] C. Martysz, G. Szpor, K. Wojsyk, *Ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Komentarz*, Lex 2015.

nych wniosków taki nie jest prawidłowy. Zgodnie bowiem z art. 147 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych doręczenie korespondencji nadanej przez podmiot publiczny posiadający elektroniczną skrzynkę podawczą w ePUAP do innego podmiotu publicznego posiadającego elektroniczną skrzynkę podawczą w ePUAP jest równoważne w skutkach prawnych z doręczeniem przy wykorzystaniu publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego do dnia 30 września 2029 r. Przepis ten przewiduje zatem, że do końca września 2029 r. doręczenie przez podmiot publiczny pisma do innego podmiotu publicznego za pośrednictwem ePUAP jest traktowane na równi z zastosowaniem e-doręczenia (czyli z doręczeniem na adres elektroniczny organu wpisany do bazy adresów elektronicznych). Co ciekawe, ustawodawca w przepisach przejściowych dostrzegł także potrzebę uregulowania kwestii dotyczącej skutków korzystania w okresie przejściowym przez podmioty publiczne z elektronicznych skrzynek podawczych udostępnianych w systemie innym niż ePUAP i czynił to w art. 156 ustawy o doręczeniach elektronicznych¹⁹.

Wobec powyższego pozostaje jeszcze zadać pytanie – z jakiej przyczyny ustawodawca wybrał jako datę graniczną dzień 30 września 2029 r.? Odpowiedź okazuje się prosta – dzień ten jest ostatnim dniem funkcjonowania elektronicznych skrzynek podawczych w obecnym rozumieniu ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne²⁰.

Dodatkowo należy wskazać, że doręczenie korespondencji przez podmiot publiczny za pośrednictwem elektronicznej skrzynki podawczej w ePUAP jest zrównane z zastosowaniem e-doręczenia również w przypadku korespondencji kierowanej do osoby fizycznej lub podmiotu „niepublicznego”²¹, stanowiącej odpowiedź na podanie albo wniosek złożony za pośrednictwem usługi udostępnianej w ePUAP²².

Powyższe prowadzi do wniosku, iż rozwiązanie polegające na korzystaniu z dotychczasowego sposobu doręczenia – na skrzynkę podawczą podmiotu publicznego w ePUAP, które zrównane zostało w skutkach prawnych z nowym sposobem doręczenia na adres do doręczeń elektronicznych wpisanym do bazy adresów elektronicznych, pozostanie jeszcze dość długo w użyciu, bowiem przez przeszło 6 lat.

Dokonanie analizy przepisów przejściowych ustawy o doręczeniach elektronicznych pozwala przejść do następnego kroku, jakim jest przedstawienie „archiwalne-

¹⁹ Poprzez odesłanie do regulacji art. 157 i art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

²⁰ Zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o doręczeniach elektronicznych, druk sejmowy nr 239, s. 72-73 oraz treść art. 148 ust. 1 i 2 ustawy o doręczeniach elektronicznych, z których wynika, że po 30 września 2029 r. minister właściwy do spraw informatyzacji usuwa z ePUAP konta użytkowników i elektroniczne skrzynki podawcze razem z ich zawartością.

²¹ Tu należy dostrzec pewną niekonsekwencję ustawodawcy, który na gruncie przepisu przejściowego art. 158 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych posługuje się pojęciem „podmiot niebędący podmiotem publicznym”, natomiast na gruncie art. 147 ust. 2 tej ustawy używa pojęcia „osoba fizyczna lub podmiot niebędący podmiotem publicznym”. Wydaje się, że w obu tych przypadkach można by użyć pojęcia „podmiot niebędący podmiotem publicznym”.

²² Wynika to z treści art. 147 ust. 3 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

go” brzmienia regulacji art. 39 i kolejnych k.p.a., które – jak się okazuje – w pewnych przypadkach wciąż obowiązują.

PRZEPISY K.P.A. W ZAKRESIE DORĘCZEŃ ELEKTRONICZNYCH PRZED I PO 5 PAŹDZIERNIKA 2021 R.

Artykuł 39 k.p.a., w brzmieniu obowiązującym przed 5 października 2021 r., przewidywał, że organ administracji publicznej doręcza pisma za pokwitowaniem przez operatora pocztowego, przez swoich pracowników lub przez inne upoważnione osoby lub organy. Natomiast w świetle poprzedniego brzmienia regulacji art. 39¹ pkt 1-3 k.p.a. należy wskazać, że doręczenie pism za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną jest uzależnione od spełnienia przez stronę lub innego uczestnika postępowania co najmniej jednego z następujących warunków:

- 1) złożenia podania w formie dokumentu elektronicznego przez elektroniczną skrzynkę podawczą organu administracji publicznej;
- 2) wystąpienia do organu administracji publicznej o takie doręczenie²³ i wskazania organowi administracji publicznej adresu elektronicznego;
- 3) wyrażenia zgody na doręczanie pism w postępowaniu za pomocą tych środków i wskazania organowi administracji publicznej adresu elektronicznego.

Literalne brzmienie powyższych przepisów prowadzi do wniosku, że dla zastosowania przez organ administracji publicznej doręczenia za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej – w okresie przejściowym – decydująca jest wola adresata danego pisma. Przy czym wola ta musi być wyrażona w sposób wyraźny i jednoznaczny²⁴. Spełnienie przez podmiot niepubliczny – będący adresatem pisma – chociażby jednego z wyżej wskazanych warunków jest równoznaczne z tym, że organ ma ustawowy obowiązek doręczania elektronicznego pism temu podmiotowi do czasu ostatecznego zakończenia sprawy administracyjnej, chyba że wcześniej podmiot ten zrezygnuje z tego sposobu doręczania²⁵. Co do pierwszego warunku – materializuje się on w przypadku, gdy dany podmiot niepubliczny złoży podanie w formie dokumentu elektronicznego przez elektroniczną skrzynkę podawczą organu administracji publicznej. Warunek ten zostanie spełniony

²³ Wskazać należy za Piotrem Przybyszem, że strona może wystąpić do organu o doręczanie jej pism za pomocą środków komunikacji elektronicznej zarówno w podaniu inicjującym postępowanie, jak i w toku postępowania – P.M. Przybysz, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2021. Wynika to również z tezy pierwszej wyroku WSA w Krakowie z dnia 25 października 2013 r., II SA/Kr 923/13, Lex nr 1384913.

²⁴ P. Wajda, *Komentarz do art. 39(1) Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Legalis 2021.

²⁵ B. Kwiatek, *Komentarz do art. 39(1) Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz do art. 1-60*, tom I, M. Karpiuk, P. Krzykowski, A. Skóra (red.), Lex/el. 2020. Dodać należy, że skutki takiej rezygnacji ustawodawca uregulował w art. 39(1) § 1d k.p.a.

poprzez sam fakt wniesienia podania w taki, a nie inny sposób. Nie jest w tym przypadku wymagane zamieszczenie dodatkowej zgody w treści podania. Drugi warunek będzie spełniony, gdy strona postępowania lub inny uczestnik postępowania wystąpi do organu o stosowanie wobec niej/niego doręczeń elektronicznych i wskaże organowi swój adres elektroniczny. Wystąpienie to powinno mieć formę podania, a zatem winno spełniać wymagania przewidziane dla podania (określne w art. 63 § 2 k.p.a.) oraz dodatkowo zawierać wskazanie adresu elektronicznego wnoszącego. Trzeci warunek znajdzie natomiast zastosowanie w przypadku wyrażenia zgody na stosowanie środków komunikacji elektronicznej, przy czym inicjatorem pozyskania owej zgody może być organ²⁶.

Z analizowanych przepisów jasno wynika, że intencją ustawodawcy było przyznanie stronie i innemu uczestnikowi postępowania pierwszeństwa w prawie wyboru sposobu doręczania pism²⁷. Innymi słowy, w okresie przejściowym decyzyjność co do wyboru preferowanej metody doręczenia pozostawiona została stronie lub uczestnikowi postępowania.

Natomiast w świetle art. 39 § 1 k.p.a., w nowym brzmieniu, w postępowaniu administracyjnym preferowanym środkiem doręczania dokumentów jest droga elektroniczna (usługa tzw. rejestrowanego doręczenia elektronicznego)²⁸. Zasada wyrażona w tym przepisie wskazuje, że organ administracji publicznej doręcza pisma na adres do doręczeń elektronicznych, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych, chyba że doręczenie następuje na konto w systemie teleinformatycznym organu²⁹ albo w siedzibie organu. Artykuł ten wprowadza instytucję doręczenia elektronicznego jako podstawowy i obligatoryjny tryb doręczeń pism w postępowaniu administracyjnym³⁰, przy czym powtórzyć należy uczynioną powyżej uwagę, iż rozwiązania przewidziane w art. 155 ustawy o doręczeniach elektronicznych skutkują tym, że trybu tego zasadniczo jeszcze nie stosujemy.

²⁶ Organ może również wystąpić o wyrażenie zgody na doręczanie pism w formie dokumentu elektronicznego w innych, określonych przez organ kategoriach spraw indywidualnych załatwianych przez ten organ, o czym stanowi art. 39(1) § 1a k.p.a.

²⁷ M. Bursztynowicz, M. Sługoćka, *Komentarz do art. 39(1) Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] M. Bursztynowicz, M. Sługoćka, *Postępowanie administracyjne dla jednostek samorządu terytorialnego. Komentarz*, Lex/el. 2020.

²⁸ Zob. Z.R. Kmiecik, *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądownicze*, Warszawa 2022, s. 131.

²⁹ Regulacja przewidująca doręczenie pism na konto w systemie teleinformatycznym organu została dodana do art. 39 § 1 przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 czerwca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu automatyzacji załatwiania niektórych spraw przez Krajową Administrację Skarbową (Dz.U. z 2022 r., poz. 1301) zmieniającej ustawę (k.p.a.) z dniem 7 lipca 2022 r. Zmiany zostały również wprowadzone m.in. w art. 63 § 1 k.p.a., gdzie dodano możliwość wnoszenia podań w postaci elektronicznej za pośrednictwem konta w systemie teleinformatycznym organu.

³⁰ P. Wajda, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Legalis 2021.

Można przypuszczać, że intencją, która przyświecała ustawodawcy formułującemu w art. 39 § 1 k.p.a. odesłanie do art. 2 pkt 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych, było to, aby wykluczyć presumpcję, że organ ma doręczać pisma na „zwykły” adres poczty elektronicznej. Zgodnie z regulacją art. 2 pkt 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych adres do doręczeń elektronicznych to adres elektroniczny, o którym mowa w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną³¹, podmiotu korzystającego z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej albo z kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego, umożliwiający jednoznaczną identyfikację nadawcy lub adresata danych przesyłanych w ramach tych usług. Adresem do doręczeń elektronicznych jest więc adres elektroniczny, który charakteryzuje się tym, iż daje możliwość jednoznacznej identyfikacji nadawcy lub adresata korespondencji (jakiej nie daje „zwykły” adres poczty elektronicznej) i przypisany jest do podmiotu korzystającego z publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej albo z kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego³². Dla ustalenia zakresu pojęciowego sformułowania „adres do doręczeń elektronicznych” kluczowe jest zatem ustalenie, na czym polegają: publiczna usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego, publiczna usługa hybrydowa oraz kwalifikowana usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego.

Jak wynika z art. 2 pkt 8 ustawy o doręczeniach elektronicznych, publiczną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego jest usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego, o której mowa w art. 3 pkt 36 rozporządzenia 910/2014³³, świadczona przez operatora wyznaczonego. Chodzi zatem o usługę, która daje możliwość przesłania danych drogą elektroniczną między stronami trzecimi, przy czym dane chronione są przed ryzykiem utraty, kradzieży, uszkodzenia lub nieupoważnionej zmiany, a ponadto zapewniane są dowody związane z posługiwaniami się tymi przesyłanymi danymi (dowód wysłania i otrzymania).

Operatorem wyznaczonym, który świadczy tę usługę, jest przedsiębiorca wykonujący działalność pocztową, na podstawie wpisu do rejestru operatorów pocztowych, który jest obowiązany do świadczenia usług powszechnych³⁴. W latach 2016-2025 operatorem wyznaczonym jest Poczta Polska S.A.³⁵

³¹ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 344.

³² Dalej jako kwalifikowana usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub KURDE.

³³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE.

³⁴ Wyjaśnić należy, że do usług wchodzących w zakres usług powszechnych zaliczane są m.in. usługi pocztowe w odniesieniu do przesyłek listowych i paczek pocztowych, o określonej wadze i wymiarach, natomiast nie są zaliczane usługi pocztowe polegające na przyjmowaniu, sortowaniu, przemieszczaniu i doręczaniu przesyłek kurierskich, co wynika z treści art. 3 pkt 30 ustawy Prawo pocztowe (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 896, ze zm.).

³⁵ Nastąpiło to na mocy decyzji wydanej przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej w dniu 30 czerwca 2015 r. – P.M. Przybysz, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego...*

Ustalenie zakresu pojęciowego kwalifikowanej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego nie jest łatwe z uwagi na wielokrotne odesłania stosowane przez ustawodawcę. Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy o doręczeniach elektronicznych kwalifikowana usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego oznacza usługę, o której mowa w art. 3 pkt 37 rozporządzenia 910/2014, przy czym przepis ten odsyła do regulacji art. 44 ww. rozporządzenia, w którym określono wymogi dla kwalifikowanych usług rejestrowanego doręczenia elektronicznego. Analiza wymagań sformułowanych w art. 44 prowadzi do wniosku, że kwalifikowana usługa rejestrowanego doręczenia elektronicznego jest usługą świadczoną przez co najmniej jednego kwalifikowanego dostawcę usług zaufania, zapewniającą identyfikację nadawcy (z dużą dozą pewności) oraz identyfikację adresata jeszcze przed dostarczeniem danych, gdzie wysłanie i otrzymanie danych jest zabezpieczone zaawansowanym podpisem elektronicznym lub zaawansowaną pieczęcią elektroniczną kwalifikowanego dostawcy usług zaufania, a każda zmiana danych (niezbędna do wysłania lub otrzymania danych) jest wyraźnie wskazana nadawcy i adresatowi danych, a ponadto data i czas wysłania, otrzymania i zmiany danych są wskazane za pomocą kwalifikowanego elektronicznego znacznika czasu. Należy ocenić, że wprowadzając tak szczegółowe wymogi w art. 44, ustawodawca jednoznacznie przesądził o „kwalifikowanym” charakterze usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego.

Definiując publiczną usługę hybrydową, ustawodawca również zdecydował się na zastosowanie odesłania. Publiczną usługą hybrydową jest usługa pocztowa, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe, świadczona przez operatora wyznaczonego, jeżeli nadawcą przesyłki listowej jest podmiot publiczny. W art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy Prawo pocztowe wskazano, że usługę pocztową stanowi wykonywane w obrocie krajowym lub zagranicznym zarobkowe przysyłanie przesyłek pocztowych przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej, jeżeli na etapie przyjmowania, przemieszczania lub doręczania przekazu informacyjnego przyjmują one fizyczną formę przesyłki listowej. PUH polega zatem na tym, że elektroniczna przesyłka nadana przez podmiot publiczny z adresu do doręczeń elektronicznych zostanie w ramach usługi pocztowej świadczonej przez Poczta Polską S.A. przekształcona w dokument o postaci tradycyjnego listu i w tej formie doręczona do adresata.

Na gruncie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego ustawodawca doprecyzował, na jaki adres do doręczeń elektronicznych ma następować doręczenie pism stronie lub innemu uczestnikowi postępowania. Chodzi o doręczenie na adres do doręczeń elektronicznych wpisany do bazy adresów elektronicznych³⁶, a w przypadku pełnomocnika – na adres do doręczeń elektronicznych wskazany

³⁶ Chodzi o bazę, o której mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

w podaniu³⁷, albo adres do doręczeń elektronicznych powiązany z KURDE, za pomocą którego wniesiono podanie, jeżeli adres do doręczeń elektronicznych strony lub innego uczestnika postępowania nie został wpisany do bazy adresów elektronicznych. Należy przy tym wyjaśnić, że baza do doręczeń elektronicznych prowadzona przez ministra właściwego do spraw informatyzacji jest rejestrem publicznym, w którym gromadzone są adresy do doręczeń elektronicznych³⁸, przy czym zasadą jest, że do bazy adresów elektronicznych wpisuje się jeden adres do doręczeń elektronicznych dla jednego podmiotu.

W sytuacji, gdy strona nie posiada adresu do doręczeń elektronicznych wpisanego do bazy oraz podanie nie zostało przez nią wniesione za pomocą adresu do doręczeń elektronicznych powiązanego z KURDE, organ powinien doręczyć jej pismo w inny – jeden z dwóch – sposobów wskazanych w art. 39 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego, a więc na konto w systemie teleinformatycznym organu albo w siedzibie organu.

Na tle tego unormowania pojawia się zatem pytanie – co to jest konto w systemie teleinformatycznym organu? Niestety, przepisy Kodeksu nie zawierają definicji legalnej pojęcia „konto” w systemie teleinformatycznym organu. Również autorzy komentarzy są dość powściągliwi przy wyjaśnianiu, o jakie konkretnie konto chodzi³⁹. W artykule zatytułowanym „Jak nie informatyzować administracji” Grzegorz Sibiga stawia tezę, że tworzenie i korzystanie z takiego konta w systemie teleinformatycznym organu do doręczeń może mieć podstawę w samych zmienionych przepisach k.p.a. (tj. w art. 39 § 1 k.p.a. i art. 63 § 1 k.p.a.). Wobec tego konto takie może potencjalnie wprowadzić samodzielnie każdy organ⁴⁰. Uwzględniając powyższe, należy uznać, że w świetle znowelizowanego brzmienia art. 39 § 1 k.p.a. organ administracji publicznej doręcza pisma utrwalone elektronicznie za pomocą swojego konta w systemie teleinformatycznym, o ile dla potrzeb doręczeń takie konto utworzył i o ile rozwiązanie to oparte jest na indywidualnych kontach użytkowników.

Dopiero w przypadku braku możliwości doręczenia według zasad określonych w art. 39 § 1 Kodeksu zastosowanie znajdzie art. 39 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego, przewidujący doręczenie przez organ pisma za pokwitowa-

³⁷ Czyli nie „zwykły” adres poczty elektronicznej.

³⁸ Co wynika z treści art. 25 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

³⁹ W komentarzu do art. 39 k.p.a. Barbara Adamiak wskazuje jedynie, że stosowanie doręczenia pism na konto w systemie teleinformatycznym wymaga szczegółowej regulacji w przedmiocie systemu teleinformatycznego organów administracji publicznej na wzór regulacji przyjętej w art. 35 ust. 1 i art. 35a ustawy z 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2022 r., poz. 813, ze zm.) w brzmieniu nadanym przywołaną wyżej ustawą z 8 czerwca 2022 r. – B. Adamiak, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Legalis 2022.

⁴⁰ Z uwagi na brak definicji legalnej pojęcia „konto w systemie teleinformatycznym” – zdaniem Grzegorza Sibigi – organ może zastosować każde rozwiązanie informatyczne oparte na indywidualnych kontach użytkowników w systemach teleinformatycznych obsługujących postępowania – G. Sibiga, *Jak nie informatyzować administracji*, „Rzeczpospolita” z 18 lipca 2022 r.

niem przez operatora wyznaczonego z wykorzystaniem publicznej usługi hybrydowej. Zatem doręczenie z wykorzystaniem PUH znajdzie zastosowanie wtedy, gdy nie będzie możliwości doręczenia pisma utrwalonego elektronicznie na adres do doręczeń elektronicznych, ani też na utworzone przez organ konto w systemie teleinformatycznym tego organu.

Kwestią, która pozostaje jeszcze do rozwinięcia, jest wskazanie, od kiedy poszczególne podmioty mają obowiązek korzystania z adresu do doręczeń elektronicznych. Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych podmiot publiczny jest obowiązany do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych wpisanego do bazy adresów elektronicznych, powiązanego z publiczną usługą rejestrowanego doręczenia elektronicznego⁴¹. W świetle literalnego brzmienia tego przepisu można by postawić tezę, że już teraz każdy podmiot publiczny ma obowiązek posiadania adresu do doręczeń elektronicznych powiązanego z PURDE. Jednakże analiza regulacji art. 155 ustawy o doręczeniach elektronicznych prowadzi do wniosku, że teza ta nie jest słuszna. Ustawodawca zdecydował się bowiem na rozwiązanie polegające na stopniowym wprowadzaniu obowiązku stosowania przepisów ustawy w zakresie doręczania korespondencji z wykorzystaniem PURDE lub PUH przez różne kategorie podmiotów. Przy czym regulacja art. 155 ustawy o doręczeniach elektronicznych była już kilkakrotnie zmieniana, a tym samym dzień rozpoczęcia stosowania doręczania korespondencji z wykorzystaniem PURDE lub PUH był już kilkakrotnie przesuwany. Aktualnie w art. 155 ust. 1-6 ww. ustawy ustawodawca wprowadził dość osobliwe rozwiązanie polegające na tym, że ww. dzień dla niektórych kategorii podmiotów publicznych będzie określany w komunikacie wydanym przez Ministra Cyfryzacji, przy czym dzień ten nie może być późniejszy niż 1 stycznia 2024 r.

Ramy objętościowe niniejszego artykułu nie pozwalają na przeprowadzenie szczegółowej analizy dotyczącej tego, od kiedy poszczególne podmioty wskazane w art. 155 ww. ustawy będą wchodziły w obowiązek stosowania PURDE lub PUH, tym niemniej na przykładzie jednej kategorii podmiotów – organów administracji rządowej – postaram się zaprezentować jak kwestia ta się rysowała i jak wygląda aktualnie. Pierwotnie obowiązek stosowania przez organy administracji rządowej PURDE lub PUH miał zacząć obowiązywać od dnia 1 października 2021 r. Następnie – na podstawie art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o doręczeniach elektronicznych – został przesunięty na 5 lipca 2022 r. Aktualnie organy administracji rządowej obowiązane są (a w zasadzie będą) do doręczania korespondencji z wykorzystaniem PURDE

⁴¹ Na marginesie warto także dodać, że ustawodawca zobowiązał do posiadania adresu do doręczeń elektronicznych wpisanego do bazy adresów elektronicznych, powiązanego z PURDE albo KURDE, niektóre podmioty niepubliczne enumeratywnie wymienione w art. 9 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych, a wśród nich m.in. wykonujące zawód: adwokatów, radców prawnych, notariuszy i podmioty niepubliczne wpisane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Inne podmiot niepubliczne niż te wskazane w art. 9 ust. 1 ww. ustawy nie mają obowiązku posiadania adresu do doręczeń elektronicznych.

lub PUH od dnia określonego w komunikacie wydanym przez Ministra Cyfryzacji, nie później jednak niż od dnia 1 stycznia 2024 r.

Dnia 29 maja 2023 r. Minister Cyfryzacji wydał komunikat w tej sprawie, określając w nim termin wdrożenia rozwiązań technicznych niezbędnych m.in. do doręczania korespondencji z wykorzystaniem publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej przez podmioty wskazane w art. 155 ust. 1-5 ustawy o doręczeniach elektronicznych na dzień 10 grudnia 2023 r. Wyznaczony termin dotyczy zatem również analizowanej kategorii podmiotów – organów administracji rządowej.

Uwzględnienie powyższych uwag prowadzi do wniosku, że choć w art. 39 § 1 k.p.a. przewidziano zasadę, iż doręczanie pism w pierwszej kolejności powinno następować na adres do doręczeń elektronicznych powiązany z PURDE, na chwilę obecną obowiązek ten jeszcze nie jest wiążący. Zaistnieje on dopiero 10 grudnia 2023 r., przy czym niektóre kategorie podmiotów „wejdą” w ten obowiązek dużo później, jak np. sądy i trybunały – od 1 października 2029 r., co wynika z treści art. 155 ust. 7 ustawy o doręczeniach elektronicznych.

PODSUMOWANIE

W doktrynie akcentuje się, że normy określające instytucję doręczeń w istotny sposób zabezpieczają chronioną sferę praw i interesów uczestników postępowania administracyjnego⁴². Należy zgodzić się, że tak w istocie być powinno. Niestety, tempo i sposób wprowadzania przez ustawodawcę nowych regulacji dotyczących doręczeń elektronicznych do Kodeksu postępowania administracyjnego stawia pod znakiem zapytania to, czy w przypadku doręczeń elektronicznych w k.p.a. można jeszcze mówić o ich ochronnej funkcji. Przygotowanie i wdrażanie nowych rozwiązań nie jest zadaniem łatwym, zwłaszcza gdy mówimy o tak poważnym wyzwaniu, jakim jest upowszechnienie wysokiej jakości publicznych e-usług, w tym e-doręczeń w Polsce⁴³. Tym bardziej rolą ustawodawcy jest wykazanie się dużą starannością przy przygotowywaniu nowych rozwiązań legislacyjnych oraz we właściwy sposób „zaopiekowanie tzw. okresu przejściowego”. Zmiany dotyczące doręczeń wprowadzane do Kodeksu postępowania administracyjnego powinny być dobrze przemyślane i wydaje się, że wynikać z treści regulacji znajdujących się bezpośrednio w kodeksie, a nie w przepisach przejściowych zawartych w innej ustawie. Ponadto zmiany te nie powinny być wprowadzane przy tak zwanej okazji, jak miało to miejsce w przypadku dodania do art. 39 § 1 k.p.a. możliwości

⁴² P. Wajda, *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego*. Komentarz, Legalis 2021.

⁴³ Zob. uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o doręczeniach elektronicznych, druk sejmowy nr 239, s. 9.

doręczenia pism na konto w systemie teleinformatycznym organu, przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 czerwca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu automatyzacji załatwiania niektórych spraw przez Krajową Administrację Skarbową (Dz.U. z 2022 r., poz. 1301). Z założenia wprowadzenie e-doręczeń ma spowodować, że doręczenia realizowane przez podmioty publiczne będą szybkie, efektywne i ekonomiczne. W praktyce mnogość regulacji, stosowanie przez ustawodawcę wielu odesłań i „wyjątków od wyjątków”, a także kilkakrotne przesuwanie daty rozpoczęcia obowiązywania nowych zasad nie pozwala z optymizmem spoglądać w przyszłość e-doręczeń w k.p.a. Szczególnie niepokoi to osoby, które są świadome tego, jak doniosłe skutki wywiera nieprawidłowe doręczenie na gruncie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

Bibliografia

Literatura

Adamiak B., *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego Komentarz*, Legalis 2022.

Borkowski J. *Czynności*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Postępowanie administracyjne i sądownicze*, Warszawa 2022.

Bursztynowicz M., Sługocka M., *Komentarz do art. 39(1) Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] M. Bursztynowicz, M. Sługocka, *Postępowanie administracyjne dla jednostek samorządu terytorialnego. Komentarz*, Lex/el. 2020.

Chałubińska-Jentkiewicz K., *Komentarz do art. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek (red.), *Ustawa o doręczeniach elektronicznych. Komentarz*, Legalis/el. 2022.

Kędziora R., *Ogólne postępowanie administracyjne*, Warszawa 2019.

Kmiecik Z.R., *Postępowanie administracyjne, postępowanie egzekucyjne w administracji i postępowanie sądownicze*, Warszawa 2022.

Kurek J., *Komentarz do art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] K. Chałubińska-Jentkiewicz, J. Kurek (red.), *Ustawa o doręczeniach elektronicznych. Komentarz*, Legalis/el. 2022.

Kwiatek B., *Komentarz do art. 39(1) Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz do art. 1-60*, tom I, M. Karpiuk, P. Krzykowski, A. Skóra (red.), Lex/el. 2020.

Przybysz P.M., *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany*, Lex/el. 2022.

Sibiga G., *Jak nie informatyzować administracji*, „Rzeczpospolita” z 18 lipca 2022 r.

Skóra A., *Komentarz do art. 158 ustawy o doręczeniach elektronicznych*, [w:] B. Kwiatek, A. Skóra (red.), *Doręczenia elektroniczne. Komentarz*, Lex/el. 2023.

Szpor G., Wojsyk K., *Komentarz do art. 16 ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*, [w:] C. Martysz, G. Szpor, K. Wojsyk, *Ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Komentarz*, Lex 2015.

Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o doręczeniach elektronicznych, druk sejmowy nr 239.

Wajda P., *Doręczenia*, [w:] M. Wierzbowski (red.), *Postępowanie administracyjne i sądownicze administracyjne*, Warszawa 2019.

Wajda P., *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] R. Hauser, M. Wierzbowski (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Legalis 2021.

Wróbel A., *Komentarz do art. 39 Kodeksu postępowania administracyjnego*, [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023.

Orzecznictwo

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 25 października 2013 r., II SA/Kr 923/13, Lex nr 1384913.

Akty normatywne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 910/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz. Urz. UE L 257/73).

Ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 775, ze zm.).

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 225).

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2022 r., poz. 813, ze zm.).

Ustawa z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 896, ze zm.).

Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 344).

Komunikat Ministra Cyfryzacji z dnia 29 maja 2023 r. w sprawie określenia terminu wdrożenia rozwiązań technicznych niezbędnych do doręczania korespondencji z wykorzystaniem publicznej usługi rejestrowanego doręczenia elektronicznego lub publicznej usługi hybrydowej oraz udostępnienia w systemie teleinformatycznym punktu dostępu do usług rejestrowanego doręczenia elektronicznego w ruchu transgranicznym (Dz.U. z 2023 r., poz. 1077).